

УДК 331.5:332(477.87)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14545964>

Демографічні передумови розвитку ринку праці Карпатського регіону України у воєнний та повоєнний періоди

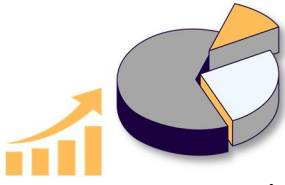
Теслюк Роман Тадейович

кандидат географічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України», вул. Козельницька, 4, м. Львів, Україна, 79026, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4562-1663>, Web of Science ResearcherID: HJY-6696-2023, Scopus Author ID 58566137100

Прийнято: 06.12.2024|Опубліковано: 21.12.2024

Анотація. Мета статті – визначити й оцінити головні демографічні передумови, що впливають на розвиток ринку праці Карпатського регіону України у воєнний час та формуватимуть його основу в післявоєнний період. У дослідженні використано низку загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: статистичні методи – для оцінювання змін і тенденцій демографічного розвитку Карпатського регіону України, метод аналізу і синтезу – для дослідження головних параметрів міграційного та природного руху населення регіону, аналізу змісту регіональних стратегій розвитку; абстрактно-логічний метод – для теоретичних узагальнень і формування висновків.

Повномасштабна війна росії проти України поглибила демографічну кризу в усіх регіонах держави, в тому числі в Карпатському регіоні, в якому ця криза була не такою гострою. Різке скорочення людності регіону різко негативно

впливає на регіональний ринок праці. Обидва компоненти, що формують людність регіону – міграція та природний рух – мають стійку негативну динаміку. З одного боку, масштабна еміграція за кордон не компенсується притоком внутрішньо переміщених осіб, оскільки ці потоки мають різну вікову та професійну структуру. Внаслідок війни регіон перетворюється з працenaдлишкового на працедефіцитний. З іншого боку, відбувається процес старіння населення, оскільки у працездатний вік входить набагато менше людей, ніж виходить з нього. Значне погіршення демографічного відтворення після 2019 року, що посилюється еміграційним відтоком дітей та молоді, вказує на майбутній дефіцит робочих рук в регіоні.

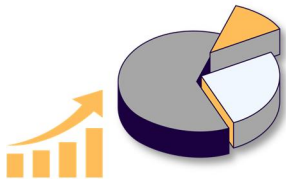
Аналіз діючих стратегії розвитку областей Карпатського регіону містять лише загальні формулювання стосовно необхідності поліпшення демографічної ситуації. Задля зменшення негативних наслідків війни та стабілізації людності регіону потрібно внести зміни до існуючих регіональних стратегій розвитку. Варто посилити роль та відповідальність регіональних органів влади у різних сферах життя, насамперед, зайнятості, житла й інфраструктури.

Ключові слова: демографічна ситуація, Карпатський регіон України, російсько-українська війна, міграція, внутрішньо переміщені особи, природний рух, ринок праці.

Demographic prerequisites for the development of the labor market in the Carpathian region of Ukraine in the war and post-war periods

Roman Tesliuk

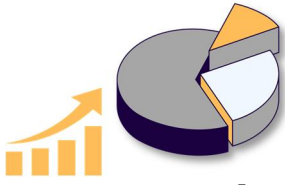
PhD (Geography), Senior Researcher, Senior Researcher of the Problems of Social and Humanitarian Development in Regions Department, State Institution «Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine», 4 Kozelnytska Str., Lviv, Ukraine, 79026, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4562-1663>, Web of Science ResearcherID: HJY-6696-2023, Scopus Author ID 58566137100

Abstract. The purpose of the article is to identify and assess the main demographic prerequisites that influence the development of the labour market of the Carpathian region of Ukraine during wartime and will form its basis in the post-war period. The study uses several general scientific and special research methods: statistical methods – to assess changes and trends in the demographic development of the Carpathian region of Ukraine, the method of analysis and synthesis – to study the main parameters of the migration and natural movement of the population of the region, to analyse the content of regional development strategies; abstract-logical method – for theoretical generalizations and drawing conclusions.

Russia's full-scale war against Ukraine has deepened the demographic crisis in all regions of the state, including the Carpathian region, in which the demographic crisis was not so acute. A sharp reduction in the region's population has a sharply negative impact on the regional labour market. Both components that form the population of the region – migration and natural movement – have a stable negative dynamic. On the one hand, large-scale emigration abroad is not compensated by the influx of internally displaced persons, since these flows have a different age and professional structure. As a result of the war, the region is transforming from a labour surplus to a labour deficit. On the other hand, the population is aging, since much fewer people are entering the working age than leaving it. A significant deterioration in demographic reproduction after 2019, which is exacerbated by the emigration outflow of children and youth, indicates a future shortage of workers in the region.

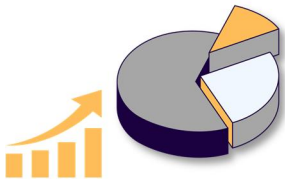
The analysis of the current development strategies of the regions of the Carpathian region contains only general formulations regarding the need to improve the demographic situation. To reduce the negative consequences of the war and stabilize the population of the region, changes should be made to the existing regional development strategies. It is worth strengthening the role and responsibility of regional authorities in various spheres of life, primarily employment, housing and infrastructure.

Keywords: demographic situation, Carpathian region of Ukraine, Russian-Ukrainian war, migration, internally displaced persons, natural movement, labour market.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна росії проти України є найпотужнішим негативним чинником розвитку української економіки. Український ринок праці внаслідок війни зазнав величезних деформацій. З одного боку, війна безпосередньо спричинила десятки тисяч смертей українських громадян, спровокувала кількомільйонну еміграцію українців за кордон та в межах України. З іншого боку, окупація українських територій, безпрецедентні руйнування місць прикладання праці, інфраструктури, житлового фонду тощо – суттєво обмежили пропозицію праці. За оцінкою, рівень зайнятості в Україні у 2022 році порівняно з попереднім роком знизився на 15,5% (фактично втрачено 2,4 млн робочих місць) [1, с. 12].

Масові переміщення населення призвели до регіональних диспропорцій на ринку праці. Карпатський регіон під час війни відіграє подвійну роль – як донор міграції за кордон, здебільшого у країни Європейського Союзу, та як реципієнт внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні. Міграція у поєднанні з посиленою внаслідок війни демографічною кризою є вагомим чинником звуження пропозиції праці під час війни та значною мірою визначатиме характер регіональних ринків праці в післявоєнний період. Іншою демографічною передумовою розвитку ринку праці є характер демографічного відтворення. Війна катастрофічно поглиблює перманентну демографічну кризу, що триває в Україні з середини 1990-х років. Різке падіння народжуваності призводить до нестачі робочих рук та скорочення абсолютного числа зайнятих вже через два десятиліття. Аналіз цих двох передумов – міграції та демографічного відтворення – є необхідним для визначення стану та перспектив розвитку ринку праці України загалом та Карпатського регіону зокрема.

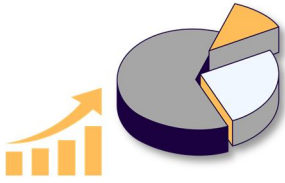

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові розвідки демографічного чинника розвитку ринку праці до та під час повномасштабного вторгнення перебували у фокусі уваги дослідників Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України [2; 3; 4]. Головні вектори розвитку ринку праці в Україні в умовах війни оцінено у працях Т. Олійник і А. Жураковської [5], Г. Михайляк [6], В. Кудельського [7]. Сучасні тенденції демографічного розвитку країни в умовах повномасштабної війни та їхній вплив на ринок праці визначено у Стратегії демографічного розвитку України, схваленій Кабінетом Міністрів України 30 вересня 2024 р. [1].

Аналіз демографічного розвитку Карпатського регіону в період до лютого 2022 року та в перший рік повномасштабної війни вказує на поступове погіршення процесів демографічного відтворення та стабільно високий рівень зовнішньої трудової міграції [8; 9]. Для визначення власного підходу до оцінювання демографічних умов розвитку ринку праці в умовах російсько-української війни використано напрацювання вчених-регіоналістів ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України» [10; 11; 12]. Т. Васильців, О. Левицька й О. Рудковський виявили структурні диспропорції та дисбаланси ринку праці регіону [13]. О. Мульська й І. Бараняк оцінили виклики для соціального розвитку регіону в умовах війни [14]. М. Бачинська обґрунтувала головні напрями та можливості розвитку ринку праці регіону в сучасний період [15; 16].

Однак в попередніх дослідженнях недостатньо висвітленою є проблема проблем демографічного розвитку регіону в умовах війни як чинника формування ринку праці Карпатського регіону України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових здобутків з обраної тематики вказує на необхідність поглибленого вивчення спричинених війною кількісних демографічних змін у розвитку Карпатського регіону, що визначає поточний стан ринку праці та його перспективний розвиток. Головну увагу в попередніх дослідженнях було

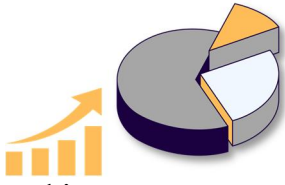
зосереджено на якісних аспектах соціально-демографічного розвитку – забезпеченні високої якості життя (кращої освіти, добробуту, поліпшення інфраструктури). Значно менше уваги було приділено кількісним параметрам демографічного розвитку, що насправді є основою для ринку праці. Внесок статті полягає в дослідженні сучасних тенденцій міграції та демографічного відтворення в цьому регіоні як поточних та перспективних демографічних передумов розвитку ринку праці, що дає змогу зрозуміти основні вектори демографічного розвитку областей регіону та обґрунтувати стратегічні пріоритетні цілі регіональної демографічної політики.

Постановка завдання. Метою статті є визначити та оцінити головні демографічні передумови, що впливають на розвиток ринку праці Карпатського регіону України у воєнний час та формуватимуть його основу в післявоєнний період.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головними демографічними передумовами розвитку ринку праці Карпатського регіону (КР) України під час війни є масштабна зовнішня міграція, масові вимушені внутрішні переміщення населення, статево-вікові дисбаланси, спричинені, зокрема, низьким рівнем народжуваності у 2000-х роках, зниження тривалості життя, насамперед внаслідок зростання рівня передчасної смертності.

Чисельність населення КР України на 01.01.2022 р. складала 5 965 тис. ос. (14,5% населення України). Загалом до повномасштабного вторгнення росії демографічну ситуацію в регіоні можна оцінити як відносно несприятливу, хоча основні показники демографічного відтворення в регіоні були кращими, ніж загалом по країні.

Найвагомішим чинником на сьогодні є зовнішня міграція. За даними Міжнародної організації праці (МОП), внаслідок військових дій близько 4,8 млн українців втратили роботу ще в 2022 р. [17]. За висновком Центру економічної стратегії, 56% усіх біженців (2,8 млн осіб) становлять особи працездатного віку. [1, с. 12]. Загалом внаслідок повномасштабної війни станом на 18.11.2024 р.

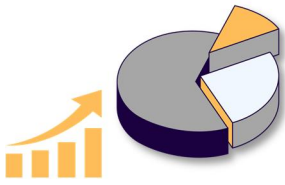

зафіксовано 6 785,9 тис. біженців з України [18]. У зв'язку з руйнуванням росіянами української енергетичної системи, фахівці Національного банку України прогнозують міграційний відтік населення цього року у 400 тис. осіб, а наступного року – у 300 тис. [19].

Статистика зовнішньої міграції в розрізі регіонів України відсутня. Однак окремі дослідження містять певну інформацію про регіональне походження українських мігрантів, зокрема, у Польщі. До повномасштабного вторгнення у цій країні працювало від 1,3 (наприкінці 2019 року [20]) до 1,5 млн [21] українських громадян. Враховуючи циркуляційний характер трудової міграції, наслідки пандемії COVID-19, можна припустити, що на момент вторгнення в Польщі перебувало близько 1 млн українських громадян. Станом на листопад 2024 р. в Польщі було зареєстровано 981 тис. біженців з України [18], отож сумарно там знаходяться близько 2 млн українських громадян. За даними міжнародної агенції з працевлаштування «Gremi Personal» [22], кількість офіційно працевлаштованих українців у Польщі на кінець 2023 року складала 750 тисяч (2/3 від 1 125 тис. усіх працюючих іноземців). За результатами дослідження цієї агенції, в Польщі на той час перебувало близько 322,6 тис. осіб з чотирьох областей КР України: Івано-Франківської – 126 тис., Львівської – 121 тис., Чернівецької – 40,4 тис., Закарпатської – 35,2 тис. Враховуючи близькість до кордону та загальний розподіл біженців за країнами ЄС, значна кількість трудових та вимушених мігрантів з КР України перебувають також в Німеччині, Чехії, Угорщині, Румунії, Словаччині, Італії та інших країнах.

Іншим вагомим демографічним чинником ринку праці є спричинена повномасштабною війною внутрішня міграція. Дані про кількість ВПО містяться на сайті Інформаційно-обчислювального центру Міністерства соціальної політики України [23]. З-поміж 4,6 млн ВПО станом на 04.12.2024 р. 520,5 тис. – зареєстровано в 4 областях Карпатського регіону.

Оцінка населення за статусом переміщення, проведена Міжнародною організацією з міграції (МОМ), подає інші дані (табл. 1) [24, с. 12]. У цьому звіті

ВПО визначаються як особи, які були змушені втекти чи залишити свої домівки, або які залишаються за межами свого звичайного місця проживання в Україні через повномасштабне вторгнення в лютому 2022 року, незалежно від того, чи вони мати зареєстрований статус ВПО [24, с. 12].

Таблиця 1

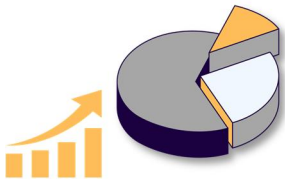
Кількість ВПО в Карпатському регіоні України, тис. осіб

Регіони / країна	За даними Міністерства соціальної політики України, на 16.11.2024 р., тис. осіб / % від загального числа	За оцінкою Міжнародної організації з міграції, на 27.09.2024 р., тис. осіб	
		Оцінка кількості де-факто присутніх ВПО	Орієнтовна кількість тих, хто повернувся
Закарпатська	125,7 / 2,7	66	10
Івано-Франківська	112,2 / 2,4	95	44
Львівська	206,9 / 4,5	146	109
Чернівецька	74,8 / 1,6	56	21
Карпатський регіон України	519,5 / 11,2	363	184
Україна	4 637,2 / 100	3 555	4 294

Джерело: укладено автором на основі [23; 24, с. 12].

Таким чином відбулося певне кількісне заміщення населення КР України, однак варто пам'ятати, що структури цих потоків (вимушеної міграції за кордон і ВПО) є різною. З чотирьох областей регіону за кордон виїхали, як правило, працездатне населення та молодь, натомість з-поміж ВПО переважають люди похилого віку та жінки з дітьми. Тому регіональний ринок праці внаслідок цих переміщень відчуває нестачу робочої сили.

Таку тезу підтверджує, зокрема, голова Закарпатської обласної військової адміністрації М. Білецький, який, з покликанням на дані соціологічних досліджень, зазначив: «із Закарпаття виїхало за три роки війни близько 300 тисяч місцевих. Це переважно працездатні люди. За кількістю населення наче нічого не змінилося: виїхало 300 тисяч, перемістилося 350 тисяч. Але кількість працездатних кардинально скоротилася» [25].

Розбіжності між даними, наведеними у табл. 1 і озвученими очільником Закарпатської області, можна пояснити там, що перші дані подано станом на початок грудня 2024 року, а другі можуть стосуватися сумарного числа вибулих та прибулих впродовж 2 років і 9 місяців повномасштабної війни.

Якщо міграційний чинник ринку праці діє «тут і зараз», то чинник демографічного відтворення має певний часовий лаг – з часу народження до часу виходу людини на ринок праці. Скорочення попиту на працю зумовлено виходом на ринок праці все меншої кількості людей, народжених у II половині 1990-х – 2000-х роках, та, відповідно, виходом на пенсію працівників старших вікових груп.

Тенденції природного скорочення населення Карпатського регіону спостерігаються з 1996 року (рис. 1). Після незначного покращення ситуації в 2011–2014 рр. природне скорочення населення досягло загрозливих розмірів до -7,2‰ у 2021 році.

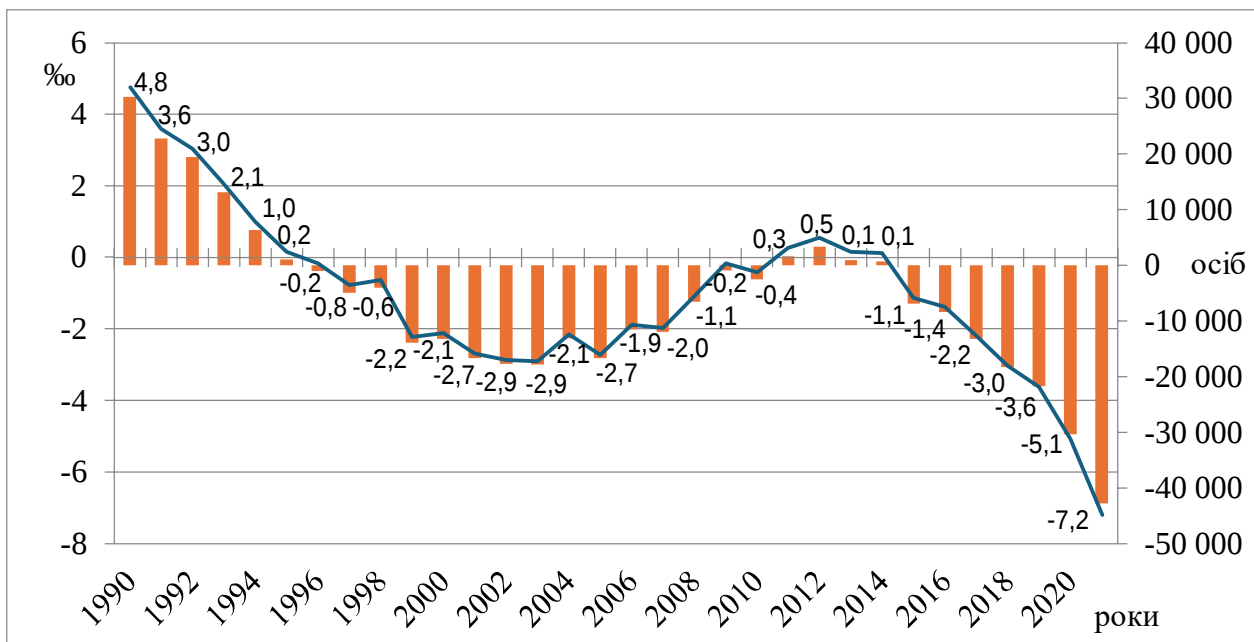
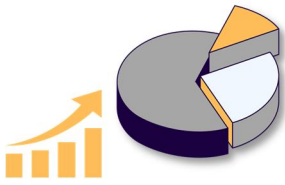

Рис. 1. Природний рух населення Карпатського регіону України (1990–2021 рр.).

Джерело: складено автором на основі аналізу [26].

Попри кризову демографічну ситуації в КР України до повномасштабної війни, в порівнянні з іншими макрорегіонами країни до 2017 року тут була дещо краща динаміка показників народжуваності та смертності. У 2015–2017 рр. темпи скорочення чисельності населення регіону були в 3–5 разів меншими, ніж загалом по країні, однак у 2019–2021 рр. ситуація різко погіршилась, і різниця темпів складала 1,5–1,7 разу [26].

На рис. 2 показано зменшення людності КР за рахунок природного скорочення. Загалом за останні 6,5 років цей показник склав 200,2 тис. осіб.

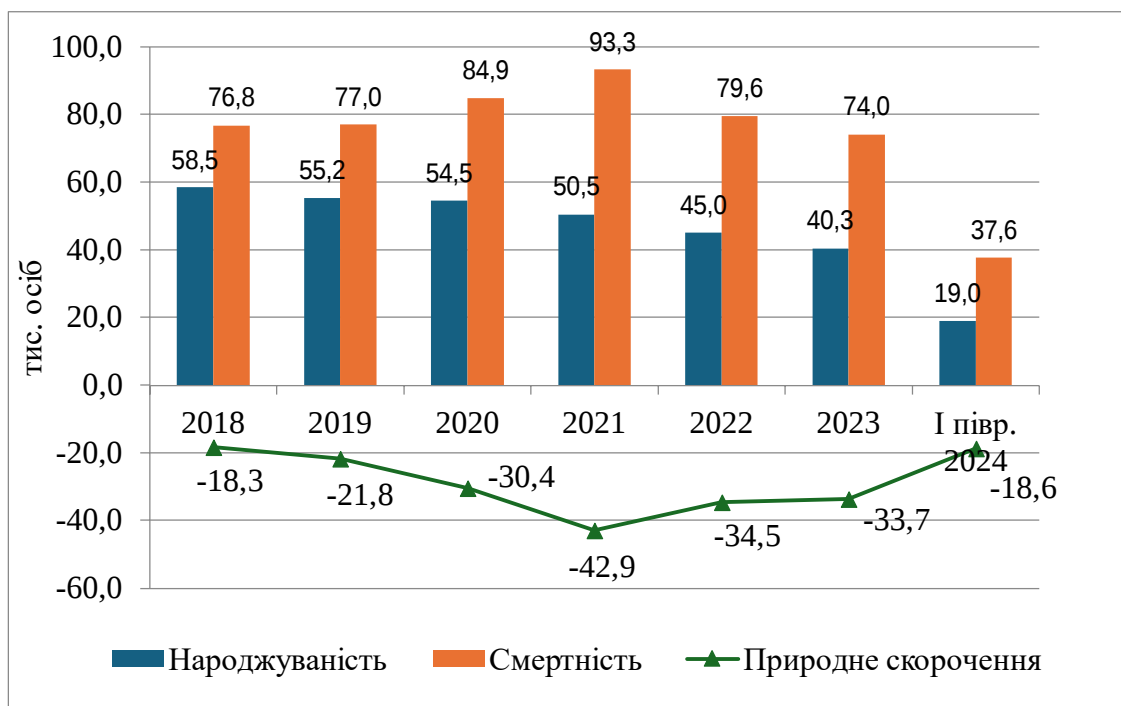
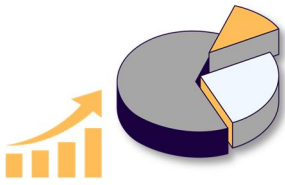

Рис. 2. Природний рух населення Карпатського регіону України у 2018 р. – I півріччі 2024 р.

Джерело: складено автором на основі аналізу [26; 27; 28].

Після повномасштабного вторгнення демографічна ситуація в регіоні суттєво погіршилася. Також значно звузилися можливості демографічного аналізу через відсутність оприлюднених даних демографічної статистики, навіть таких базових, як чисельність населення.

Дані про народжуваність і смертність в Карпатському регіоні, отримані у відповідь на запит до Міністерства юстиції України [27; 28], вказують на ще більше поглиблення кризи демографічного відтворення у регіоні.

Відсутність даних про чисельність населення областей не дає змоги розрахувати коефіцієнти народжуваності, смертності та природного приросту (скорочення). На рис. 3 чітко помітна схожість тенденцій природного руху між усіма областями макрорегіону. Неухильне скорочення народжуваності є найбільш стрімким у Львівській області. Пікові значення смертності припали на 2021 рік, повернувшись у подальшому до показників 2018–2019 років.

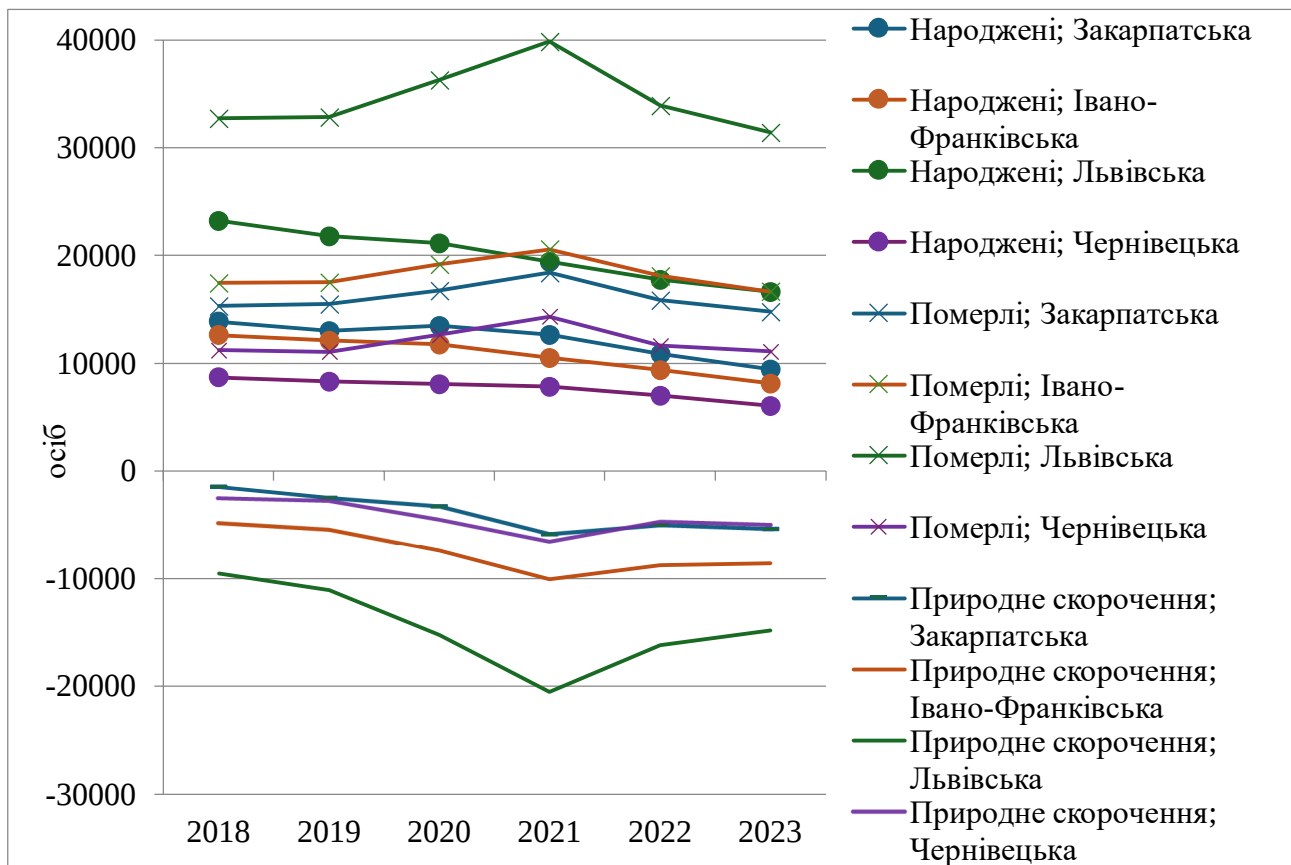
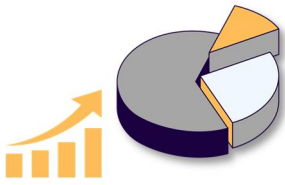

Рис. 3. Природний рух населення областей Карпатського регіону України у 2018 – І півр. 2024 р.

Джерело: складено автором на основі аналізу [26; 27; 28].

За відсутності достовірної інформації про чисельність населення в регіонах України, задля порівняння стану і тенденцій демографічного відтворення використано коефіцієнт життєстійкості – відношення абсолютного числа народжених до абсолютного числа померлих за певний річний період (рис. 4).

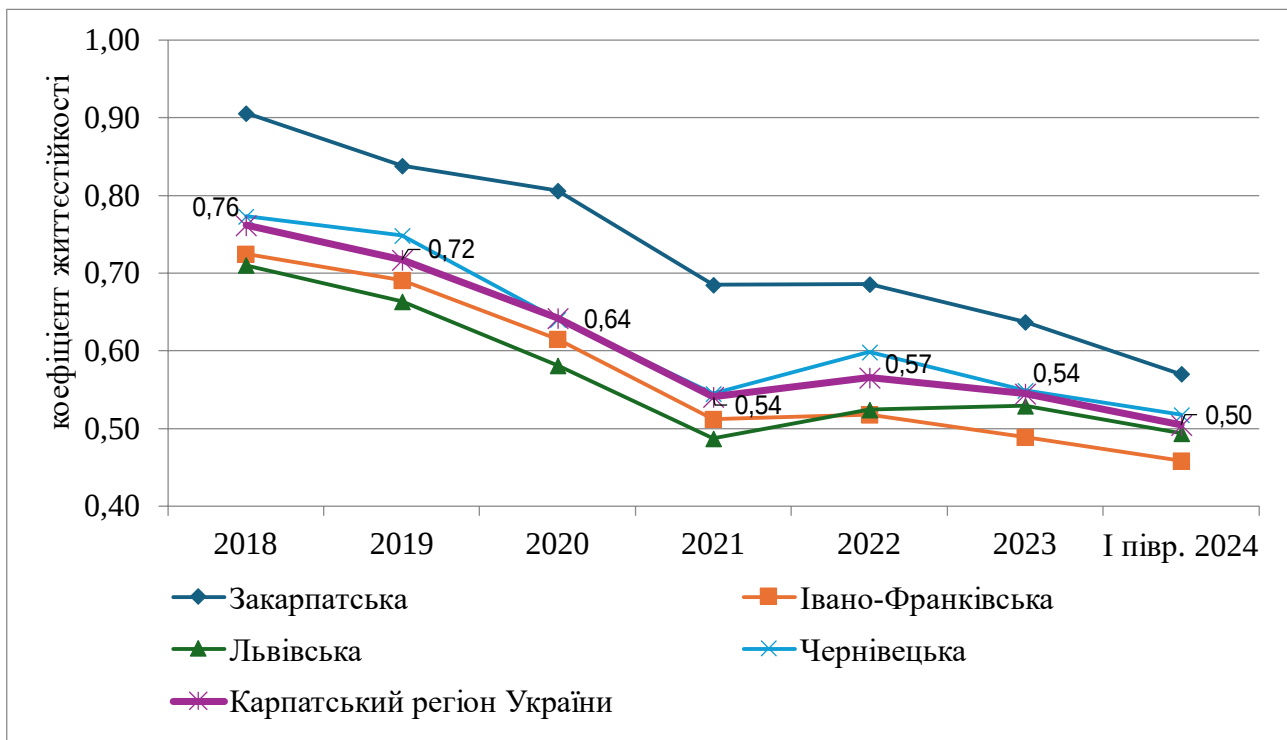
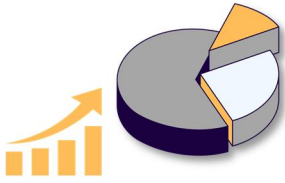

Рис. 4. Коефіцієнт життєстійкості в областях Карпатського регіону України у 2018 р. – I півр. 2024 р.

Джерело: складено автором на основі аналізу [26; 27; 28].

Як видно з рис. 4, тенденція послаблення життєстійкості є досить стабільною, а повномасштабна війна лише поглиблює негативні наслідки – в усіх областях значення цього коефіцієнта у першому півріччі 2024 р. є гіршим, ніж у найкризовіший 2021 рік. Коефіцієнт 0,5 у I півріччі 2024 р. означає, що співвідношення числа народжених до числа померлих в регіоні – 1:2.

Аналіз низки демографічних показників дає змогу окреслити головні особливості демографічного розвитку Карпатського регіону. Скорочення людності в регіоні відбувалося головню через різке падіння народжуваності.

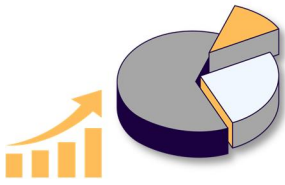

Задля простого відтворення населення потрібно, щоб показник сумарного коефіцієнту народжуваності був на рівні 21–22. В Карпатському регіоні цей показник за 2015–2021 рр. в регіоні впав з 16 до 13. Значними темпами зростало демографічне навантаження людьми похилого віку.

Погіршення демографічних передумов розвитку ринку праці регіону помітні при аналізуванні статевовікової піраміди населення. Чисельність населення працездатного віку в КР України постійно скорочується. Відповідно чисельність людей старших вікових груп помітно переважає над числами населення у молодшому працездатному (водночас активному фертильному) віці, та над числами дітей віком до 5 років. Тобто у працездатний вік щороку вступає все менше людей, ніж виходять з нього. Старіння населення регіону є повільним, але незворотнім процесом у найближчій та середній перспективі.

Для поліпшення демографічної ситуації як однієї з головних передумов розвитку ринку праці в регіоні необхідним є розроблення та послідовна реалізація заходів соціально-демографічної політики. На загальнонаціональному рівні розроблено та схвалено «Стратегію демографічного розвитку України на період до 2040 року» [1]. Метою Стратегії є забезпечення сталого та довгострокового відтворення населення України, покращення його ключових соціально-демографічних характеристик шляхом підвищення стійкості держави та суспільства в умовах демографічних змін, зокрема внаслідок впливу збройної агресії, епідемій, бідності та інших несприятливих чинників [1, с. 17].

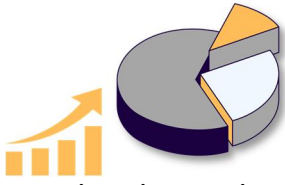
Для досягнення позитивних змін у перебігу демографічного відтворення потрібна тривала дія відповідних чинників. Ефективність соціально-демографічної та демографічно орієнтованої економічної політики, що може бути виміряна певними демографічними показниками, помітна головно у середньо- та довгостроковій перспективах. Регіональна влада має певні можливості для поліпшення демографічної ситуації в регіонах. Зокрема, це стосується покращення середовища проживання населення, сприяння створенню нових робочих місць, розбудова та оновлення відповідної житлової, соціальної,

транспортної інфраструктури, що стимулюватиме людський розвиток загалом, в т.ч. позитивно впливатиме на демографічну поведінку мешканців регіону, насамперед стосовно прийняття рішень про народження дітей.

Аналіз діючих Стратегій розвитку областей КР України вказує на недостатню увагу до демографічних проблем. У «Стратегії розвитку Львівської області на період 2021–2027 років» одним з очікуваних результатів вказано «зростання рівня народжуваності та покращення демографічної структури населення» (стратегічна ціль «Якісне життя») [29, с. 103–104]. Аналогічно «Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021–2027 роки» містить очікуваний результат, сформульований подібним чином: «покращення демографічної структури населення» (стратегічна ціль «Створення комфортних та безпечних умов проживання на території Івано-Франківської області») [30, с. 69–70]. В «Регіональній стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021–2027 років» в описі стратегічної цілі «Збереження та розвиток людського та соціального капіталу» зазначено: «закріпити позитивні тенденції демографічного розвитку та людиноцентричної урбанізації». Однак саму операційну ціль, завдання та очікувані результати демографічного розвитку не виокремлено [31, с. 141]. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року містить стратегічну ціль «Розвиток людського капіталу, як основа соціально-економічного зростання» [32, с. 120], однак про вирішення проблем демографічного розвитку не згадується ані на рівні операційних цілей, ані з-поміж очікуваних результатів реалізації Стратегії.

Скорочення чисельності населення КР має стійку тенденцію. Незворотнім є процес старіння населення, що в економічному сенсі, з-поміж іншого, означає скорочення частки працездатного населення за рахунок постійного переважання чисельності тих, хто виходить з працездатного віку над чисельністю тих, хто в нього входить. Враховуючи такі тенденції та високі ризики неповернення значної частини українських мігрантів з-за кордону стратегічною пріоритетною ціллю демографічної політики регіональної влади має бути розроблення та

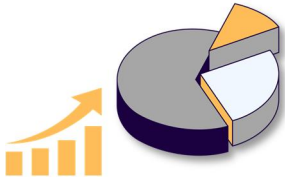

реалізація політики підвищення народжуваності. Підтримуючим чинником на регіональному рівні є створення умов для забезпечення головних базових потреб сім'ї – житла та зайнятості, що потребує додаткового наукового обґрунтування.

Висновки. Повномасштабна війна є найбільшим викликом для розвитку України як держави та найвагомим чинником в усіх сферах життєдіяльності українців. Війна показує важливість не тільки якісних, а й кількісних параметрів демографічного розвитку України та її регіонів. Злочини росії призвели до десятків тисяч безповоротних людських втрат, мільйонної міграції, руйнації економіки, інфраструктури, довкілля, деформації ринку праці, що виявилась у суттєвому зменшенні як попиту, так і пропозиції праці.

Карпатський регіон України донедавна відрізнявся відносно кращими демографічними характеристиками у порівнянні з іншими макрорегіонами України, а також праценадлишковістю, що зумовлювала значні обсяги трудової міграції за кордон. Однак спочатку криза COVID-19, а згодом повномасштабне вторгнення росії катастрофічно погіршили демографічну динаміку. На кінець 2024 року головними демографічними передумовами розвитку ринку праці КР України є погіршення процесів демовідтворення, зокрема, стрімке зниження народжуваності, високий рівень міграції за кордон, прискорення старіння населення, деформація його вікової структури, збільшення темпів скорочення населення. Усе це призвело до зменшення частки економічно активного населення, створило ризики значного дефіциту робочої сили на ринку праці й загалом соціально-економічного розвитку регіону в перспективі.

Незважаючи на віддаленість бойових дій, еміграція з КР України є доволі значною. За підрахунками, лише у Польщі перебувають близько 322,6 тис. мігрантів з цього регіону. Присутність в КР значної кількості ВПО (близько 520 тис. де-юре, 360 тис. де-факто) не вирішують проблему нестачі робочих рук, оскільки більшість переселенців не зайняті на ринку праці. Аналіз тенденцій деморозвитку регіону вказує на подальше скорочення частки населення у працездатному віці. Стрімке скорочення народжуваності поряд з еміграцією

дітей та молоді створюють загрозу нестачі робочої сили вже у середньостроковій перспективі. Фактично незворотним процесом є старіння населення регіону.

Діючі стратегії розвитку областей макрорегіону хоч і містять певні очікувані результати, що стосуються поліпшення демографічної ситуації, однак поставлені стратегічні та операційні цілі, як правило, не стосуються безпосереднього впливу на демографічний розвиток регіону. Задля досягнення позитивного результату – стабілізація чисельності населення та подолання демографічної кризи в регіоні – потрібна тривала дія багатьох чинників: поліпшення економічних та безпекових умов праці, вирішення житлових проблем, покращення соціальної, комунальної, транспортної інфраструктури. Поліпшення демографічного розвитку кожної з областей Карпатського регіону має бути з-поміж головних завдань в оновлених регіональних стратегіях.

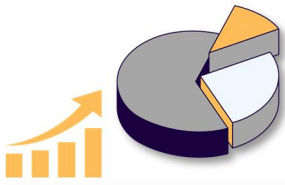
Статтю підготовлено в рамках наукової теми: “Трансформація ринку праці Карпатського регіону України у перспективі повоєнного відновлення” (номер державної реєстрації 0124U000984).

Список використаних джерел

1. Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року. Схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2024 р. №922-р. Кабінет Міністрів України : вебпортал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhhvalennia-stratehii-demohrafichnoho-rozvytku-ukrainy-na-period-do-2040-roku-922r-300924> (дата звернення: 03.12.2024).

2. Населення України. Нариси про демографічний стан країни у перше тридцятиріччя незалежності / Відп. ред. І.О. Курило. Київ : Наукова думка, 2023. 168 с. URL: <https://idss.org.ua/arhiv/Naselennya.pdf> (дата звернення: 02.12.2024).

3. Якість життя населення України та перші наслідки війни / Черенько Л.М., Полякова С.В., Шишкін В.С., Реут А.Г., Крикун О.І., Когатько Ю.Л., Заяць

В.С., Клименко Ю.А. Київ, 2023. 190 с. URL:
https://idss.org.ua/arhiv/Монографія_якість.pdf (дата звернення: 03.12.2024).

4. Людський розвиток в Україні. Пріоритети національної політики мінімізації асиметрії українського ринку праці / кер. авт. кол. О.І. Цимбал. Київ: Академперіодика, 2021. 210 с. URL:
https://idss.org.ua/arhiv/Block_Libanova_Ludskij_rozvytok_web.pdf (дата звернення: 03.12.2024).

5. Олійник Т., Жураковська А. Ринок праці в Україні під час війни. *Молодий вчений*. 2024. №1 (125). С. 121–125. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-1-125-3>

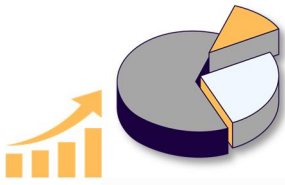
6. Михайляк Г. Макроекономічний аналіз ринку праці в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. №67. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-43>

7. Кудельський В. Вплив війни на ринок праці в Україні. *Grail of Science*. 2024. №40. С. 150–156. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.06.2024.017>

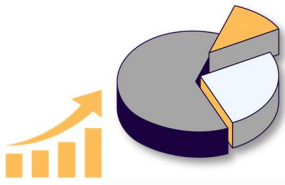
8. Мельник Н., Мельник А., Пересадько В., Великочий В. Демографічні процеси Карпатського регіону в контексті економічного розвитку території. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія»*. 2021. №55. С. 187–203. <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2021-55-14>

9. Мульська О., Бараняк І. Розвиток демографічного потенціалу Карпатського регіону України у проекції високої міграційної мобільності молоді. *Modelling the Development of the Economic Systems*. 2022. №2. С. 23–30. <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-4-3>

10. Соціальна вразливість населення Карпатського регіону України: пріоритети та інструментарій подолання викликів і загроз: електрон. монографія / наук. ред. Т.Г. Васильців. Львів, 2024. 218 с. URL:
<http://ird.gov.ua/irdp/p20240003.pdf> (дата звернення: 03.12.2024).

11. Конкурентоспроможність туристично-рекреаційної сфери Карпатського регіону України: електрон. наукове видання / наук. ред. В. С. Кравців. Львів, 2023. 110 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20230036.pdf> (дата звернення: 02.12.2024).
12. Просторовий розвиток економіки України: сучасні тренди трансформації та виклики європейської інтеграції: електрон. монографія / наук. ред. В.С. Кравців, І.З. Сторонянська. Львів, 2024. 451 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20240004.pdf> (дата звернення: 02.12.2024).
13. Васильців Т., Левицька О., Рудковський О. Структурні диспропорції і дисбаланси ринку праці областей Карпатського регіону України в умовах війни: тенденції, загрози, орієнтири політики стабілізації й використання можливостей. *Економіка та суспільство*. 2022. №37. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-37>
14. Мульська О. П., Бараняк І. Є. Виклики для соціального розвитку Карпатського регіону в умовах російсько-української війни. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2023. Вип. 3 (161). С. 41–48. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2023-3-6>
15. Бачинська М. В. Виклики та напрями розвитку ринку праці Карпатського регіону України в повоєнний період. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2024. №78. С. 70–74. DOI:10.32782/2522-1205-2024-78-10
16. Бачинська М. В., Теслюк Р. Т. Демографічні детермінанти трансформації ринку праці сільських та селищних громад Карпатського регіону України. *Економіка та суспільство*. 2024. №66. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-93>
17. ILO Brief. The impact of the Ukraine crisis on the world of work: Initial assessments. International Labour Organization. 11 May 2022. URL: <https://www.ilo.org/resource/brief/impact-ukraine-crisis-world-work-initial-assessments> (date of access: 02.12.2024).

18. Ukraine Refugee Situation. The UN Refugee Agency. Operational Data Portal. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 02.12.2024).

19. НБУ очікує відтоку 700 тис. українців за кордон у 2024–2025 рр. Interfax-Україна: інформаційне агентство. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/1004322.html> (дата звернення: 03.12.2024).

20. Хмелевська-Калінська І., Дудек Б., Стшелецький П. Життя та економічне становище мігрантів з України в Польщі– вплив пандемії та війни на характер міграції в Польщі: звіт за результатами опитування. Національний банк Польщі. Департамент статистики. Варшава, 2023. 46 с. URL: https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/04/Raport_Imigranci_UA.pdf (дата звернення: 02.12.2024).

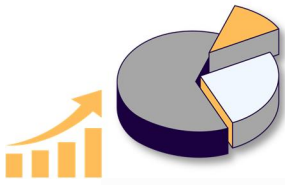
21. Прищак В. Трудова міграція: чи побільшає українських заробітчан у 2022 році. Главком: вебсайт. 17 січня 2022. URL: <https://glavcom.ua/economics/finances/trudova-migraciya-chi-pobilshaje-ukrajinskih-zarobitchan-u-2022-roci-814994.html> (дата звернення: 03.12.2024).

22. З яких областей України найбільше знаходяться у Польщі. Аналітичний центр Gremi Personal. URL: <https://gremi-personal.com.ua/z-jakih-oblastej-ukraini-najbilshe-znahodjatsja-u-polshhi/> (дата звернення: 02.12.2024).

23. Внутрішньо переміщені особи. Аналітика. Державне підприємство «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України». URL: <https://www.ioc.gov.ua/analytics/2> (дата звернення: 03.12.2024).

24. Ukraine – Internal Displacement Report – General Population Survey Round 18 (October 2024). IOM. Displacement Tracking Matrix: Global Data Institute. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-18-october-2024> (дата звернення: 03.12.2024).

25. Закарпаття: злізти з «голки» державних дотацій. Укрінформ. 13.11.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3926630-zakarpatta-zlizti-z-golki-derzavnih-dotacij.html> (дата звернення: 03.12.2024).

26. Населення України. Державна служба статистики України: вебпортал. URL: http://db.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp (дата звернення: 02.12.2024).

27. Статистика народжуваності та смертності по регіонах України у 2022 і 2024 роках. Доступ до правди: вебсайт. 11 Жовтня 2024. URL: https://dostup.org.ua/request/statistika_narodzhuvanosti_ta_sm#incoming-417692 (дата звернення: 03.12.2024).

28. Статистика народжуваності й смертності за весь 2023 рік. Доступ до правди: вебсайт. 01 Лютого 2024. URL: https://dostup.org.ua/request/statistika_narodzhuvanosti_i_smi_3 (дата звернення: 03.12.2024).

29. Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 років. Затверджена Рішенням Львівської обласної ради від 24 грудня 2019 р. №948. URL: <https://loda.gov.ua/documents/49999> (дата звернення: 03.12.2024).

30. Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки. Затверджена рішенням обласної ради від 21.02.2020 № 1381-34/2020. Івано-Франківськ, 2020. URL: <https://www.if.gov.ua/storage/app/sites/24/documentu-2021/10-06-2021-strategiya-rozvitku-ivano-frankivskoi-oblasti-na-2021-2027-roki.pdf> (дата звернення: 02.12.2024).

31. Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області на період 2021–2027 років. Затверджено рішенням обласної ради 20.12.2019 №1630 (зі змінами, внесеними рішенням обласної ради від 01.10.2020 №1840). URL: <https://carpathia.gov.ua/storage/app/sites/21/Economics/201001-1840p.pdf> (дата звернення: 03.12.2024).

32. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року. 04.02.2020. URL: <https://bukoda.gov.ua/storage/app/sites/23/uploaded-files/strategia-chernivetska-2027.pdf> (дата звернення: 02.12.2024).